

MANLIGHET I KRIS?

NÅGRA ANMÄRKNINGAR OM MANSPORTRÄTT I TRE POPULÄRLITTERÄRA ROMANER

KATARZYNA SZYMONIAK

Adam Mickiewicz University, Poznań

ABSTRACT. The aim of this article is to confront Susan Faludi's and Thomas Johansson's theory concerning the masculinity crisis with images of men presented in modern Swedish popular literature. The masculinity crisis theory has risen in relation to feminism and presents the crisis manifesting itself in men's difficulties in building deep relationships as a consequence of fear of getting close with other people, fears of not living up to the idea of an ideal man and loneliness. Three contemporary Swedish popular novels: *Pappadagar i Råttans år* (*Paternity leave in Rat Year*) by Daniel Möllberg (2007), *Vi som aldrig sa hora* (*We who have never said whore*) by Ronnie Sandahl (2007) and *Vi har redan sagt hej då* (*We have already said good bye*) by Daniel Åberg (2010) have been analysed in the light of the masculinity crisis theory. The analysis focuses on presentation of male characters in those novels, feelings they experience and ways of coping with their personal crisis. The author points out that men's problems as claimed by the masculinity crisis theory are reflected in the analysed novels to some extent. However, since the characters are able to overcome adversities, one cannot unambiguously state that their masculinity is in crisis.

INLEDNING

När man tänker på begreppet *mansideal* vilken bild dyker det upp? Är det en bild av en stark, pålitlig och känslomässigt återhållsam man? Eller är det kanske en bild av en känslig, lite rådlös mjukiskille?

Mansidealet kan betraktas som en social konstruktion. Det har diskuterats och ändrats genom tiderna i samband med olika filosofiska riktningar och politiska rörelser. Trots det tycks feminismen vara en av de viktigaste faktorer som bidrog till det ändrade mansidealet. Man kan undra om de omfattande förändringarna har varit till det bättre eller sämre, särskilt med tanke på att forskarna, bl a feministen Susan Faludi och mansforskaren Thomas Johansson pekade på manlighetskrisen, ett fenomen som skulle ha uppstått på 1990-talet i samband med feministiska rörelser¹.

Man kan ställa en fråga angående det litterära mansporträttet i den nya svenska lad lit litteraturen² i samband med den påstådda manlighetskrisen. I den här artikeln försöker jag svara på frågan om lad lit romanerna återspeglar manlighetskrisen. Jag försöker analysera hur mannen konstrueras i romanerna, vilka känslor han hyser och hur han försöker klara sig ur sin personliga kris.

För att kunna svara på ovannämnda frågor, har jag analyserat tre romaner av manliga författare: *Pappadagar i Råttans år* av Daniel Möllberg (2007), *Vi som aldrig sa hora* av Ronnie Sandahl (2007) och *Vi har redan sagt hej då* av Daniel Åberg (2010). De tre författarna tillhör samma litterära generation - de debuterade på 2000-talet. Dessutom sätter de mannen i fokus och skildrar honom ur ett manligt perspektiv. Romanerna tillhör samma litterära genre, dvs den sk *lad lit* som är en relativt ny riktning inom populärlitteratur. Till analysen har jag valt romaner som tillhör populärlitteratur av två anledningar. Med utgångspunkt i litteratursociologiskt perspektiv kan man konstatera att litteratur (och därmed populärlitteratur) återspeglar de förändringar som pågår i samhället. På liknande sätt verkar de pågående förändringarna påverka litteraturen t ex med hänsyn till valet av ämnet. För det andra bör det påpekas att den typ av litteratur marknadsförs intensivt, vilket leder till att den når breda läsekretsar. Detta medger att anta att populärlitteratur kan påverka samhället framgångsrikt genom att lansera vissa förebilder samtidigt som den återspeglar förändringar som sker i samhället.

Bilden av mannen som återspeglas i romanerna analyseras ur litteratursociologiskt perspektiv. Med tanke på artikelns storlek begränsas analysen bara till tre romaner av tre manliga författare inom en litterär riktning, medan problematik begränsas till problemet om man kan se tecken på manlighetskris så som Faludi och Johansson skildrar den. Artikelns syfte är inte att noggrant kartlägga manlighetskrisen utan endast påpeka ett litterärt fenomen och ett nytt litterärt problem.

¹ Susan Faludi skriver om manlighetskrisen i sin bok *Stiffed: The Betrayal of the American Man*. Jmf: Gardiner, Judith Kegan. 2002. Introduction, i: *Masculinity Studies. Feminist Theory*. Gardiner, Judith Kegan (red.). New York: Columbia University Press, s. 7. Thomas Johansson beskriver manlighetskrisen i sin bok *Det första könet? Mansforskning som reflexivt projekt*. Lund: Studentlitteratur 2000.

² Till lad lit som ett nytt litterärt fenomen återkommer jag senare i artikeln. Då förklarar jag också begreppet.

I analysen använder jag mig av följande förkortningar av romanernas titlar:

- *Pappadagar i Råttans år* av Daniel Möllberg – PRÅ
- *Vi har redan sagt hej då* av Daniel Åberg – VH
- *Vi som aldrig sa hora* av Ronnie Sandahl – VS

VARFÖR MÄN? SKIFT AV INTRESSE MOT FORSKNING OM MÄN

Kvinnors strävande efter sociala, politiska och ekonomiska rättigheter inom feminismen³ ledde till omfattande ändringar i det svenska samhället. En av de viktigaste resultaten av feminismen var ifrågasättandet av könsroller, som ansågs vara en social konstruktion. På 1970-talet infördes genusforskning som ett nytt forskningsfält med ursprung i kvinnoforskning. Man började använda ett begrepp *genus* för att skilja det kulturella genuset, dvs genuset som man skapar genom sitt handlande, från det biologiska könet. Genusforskning fokuserar på hur genus konstrueras och vilka konsekvenser konstruktionen har för vårt betraktande av det manliga och det kvinnliga.

Man började rikta sitt intresse mot den sociala konstruktionen av manligheten på 1980-talet. Då infördes det ett annat forskningsfält, dvs mansforskning, inom ramen för genusforskning i anglosaxiska och nordiska länder. Det bör betonas att mansforskningen hämtar sina idéer och sin teori ur feminismen och den växer i ett slags symbios med den här rörelsen (Johansson, 2000:16). Inom ramen för mansforskningen försöker man granska kritiskt och omdefiniera den ändrade manliga identiteten som betraktas som en social konstruktion. Man fokuserar på olika aspekter av mäns livsvillkor: bl a mansidealet, ändrade relationer mellan kvinnor och män, mäns faderskap, känslouttryck och mansroll (Johansson, 2000:14). Johansson påpekar också en intressant skillnad mellan feminister och mansforskare. Han lägger märke till att feministerna ofta betonar starka kvinnor, medan mansforskare riktar sitt intresse mot problem som underminerar den dominanta manligheten. De försöker visa mer komplexa bilden av mannen och ställa den emot den endimensionella, stereotypiska föreställningen av mannen (Johansson, 2000:127). Till de viktigaste mansforskarna i den anglosaxiska världen hör Victor Seidler och Michael Kimmel. I Sverige präglas mansforskningen av statliga projekt som kartlägger mäns livsvillkor, vilket ger den svenska mansforskningen en mer normativ karaktär (Johansson, 1998:10). Som

³ Den första vågens feminism har sitt ursprung i upplysningen och infaller på sekelskiftet och början av 1900-talet. Dess viktigaste mål var kvinnans sociala, ekonomiska och politiska rättigheter. Den andra vågens feminism startades på 1970-talet och då fokuserade man framförallt på könsroller och processer som ledde till kvinnans underordning. Den tredje vågens feminism inföll på 1980-talet och den präglades av jämställdhetspolitik och teoretisk fördjupning kring kön och feminism. (Lyttkens, 1983a, 1983b, 1983c).

pionjärbete inom den svenska mansforskningen betraktas *Den svenske mannen* av Lars Jalmert som var huvudansvarig för utredning över männens roll i jämställdheten (Johansson, 1998:9). Till de viktigare mansforskarna i Sverige hör Thomas Johansson och Claes Ekenstam.

MANLIGHET I KRIS

På 1990-talet fastställde forskare, bl a Susan Faludi och Thomas Johansson en teori om att manligheten befann sig i kris. Enligt Johansson är anledningen till krisen att männen hade förlorat viktiga positioner i samhället i samband med kvinnorörelsen. Förändringarna i samhället och omdefiniering av ”manligt” och ”kvinntligt” ledde till att män gradvis tappade makten och manlighetens traditionella egenskaper ifrågasattes. Johansson (2000:116-130) och Faludi (Kegan, 2002:7) påstår att manlighetskris visar sig i mäns förlust av kontroll, oförmåga till nära relationer, tomhet och rädsla att inte duga.

LAD LIT – ETT NYTT LITTERÄRT FENOMEN INOM POPULÄRLITTERATUR

Enligt Ulf Boëthius (1995:17) definieras populärlitteratur som en typ av litteratur vars viktigaste syfte är att underhålla och som läses av ”folkets breda lager”. Populärlitteraturen karaktäriseras av ett enkelt språk och en enkel berättarteknik (Boëthius, 1995:20). Ämnen som oftast tas upp är brott, kärlek och äventyr och utifrån val av ämnet kan man urskilja olika undergenrer inom populärlitteraturen som t ex deckare, äventyrsromaner, kärleksromaner och fantasyromaner.

På 1990-talet uppstod det i Storbritannien ett nytt litterärt fenomen inom populärlitteraturen, nämligen LAD LIT⁴ som har sitt ursprung i genren chick lit (Nilson, 2008:138)⁵. Till de viktigaste författarna i den anglosaxiska världen hör John O’Farell, Nick Hornby och Tony Parsons. Forskaren Elaine Showalter (2002:60-76) definierar lad lit som litteratur som på ett underhållande, ironiskt, men som också på ett mycket personligt sätt konfronterar mannens rädsla och inställning till förhållanden och vuxna livet. Huvudpersonen är ofta en man i tjugo- eller trettioårsåldern som bor i storstäder och arbetar oftast inom mediabranschen. Ofta genomgår han en personlig kris, hans vardagsliv fylls med fester, ytliga förhållanden och arbete, men i allt detta försöker han hitta lyckan och meningen med livet. Ur ett

⁴ ”lad” är det engelska ordet för ”en grabb”, ”lit” är förkortning för ”literature”, termen myntades av Bill Buford i mitten av 1990-talet. Jmf Bennett, Catherine. 1995. True Confessions, artikel publicerad i: *The Guardian* den 7. Juli 1995, s. T2.

⁵ Chick lit (”chick” är det engelska ordet för ”en tjej” och ”lit” är förkortning för ”literature”) definieras som en litterär genre inom populärlitteratur som skildrar kvinnor ur ett postfeministiskt perspektiv.

manligt perspektiv skildrar romaner mannens väg att mogna, att hantera sin manlighet och hitta sig själv i det ändrande samhället. Till de viktigare svenska författare som räknas till riktningen hör Daniel Åberg, Daniel Möllberg, Ronnie Sandahl och Jens Ganman.

KORTFATTAD PRESENTATION AV ROMANERNA

För att kunna svara på frågan om man kan se tecken på manlighetskrisen i romanerna inom lad lit litteratur, har jag analyserat tre romaner. I det här avsnittet presenterar jag kortfattat romanerna.

Huvudperson i *Pappadagar i Råttans år* (2007) av Daniel Möllberg heter Alexander och är 33 år gammal tvåbarnsfar som har hamnat i kris efter separationen från sin flickvän. Utan fast anställning och med ett misslyckat kärleksliv är hans tillvaro långt från tillfredsställande. Hans liv fylls med konflikt med sin före detta flickvän, längtan efter barnen och arbetssökandet. *Pappadagar i Råttans år* är Daniel Möllbergs debutroman som har väckt stor uppmärksamhet. Romanen, där de traditionella könsrollerna verkar ha ombytts, är en intressant, personlig och lite ironisk skildring av jämställdheten utifrån ett manligt perspektiv och därmed ett viktigt inlägg i samhällsdebatten om mansrollen i det jämställda samhället.

Till skillnad från *Pappadagar i Råttans år* är romanen *Vi som aldrig sa hora* av Ronnie Sandahl inte lika lättsam. Romanen skildrar tre unga män som försöker utmana det tuffa mansidealet. Handlingen utspelar sig i Falköping, där tre barndomsvännerna Hannes, Frippe och Kristian växte upp. Hannes är en känslös man som nyligen har återvänt till Falköping efter sitt misslyckade försök att göra karriär i Stockholm. Frippe är en tuff man som sviker Hannes genom att träffa med Hannes flickvän Wilma bakom ryggen på Hannes. Överviktige Kristian lider av ätstörningar, känner sig ensam och är djupt olycklig. Romanen genomsyras av männens existentiella tomhet, osäkerhet och rädsla som de försöker dämpa med alkohol och fester. *Vi som aldrig sa hora* är Ronnie Sandahls debutroman som väckte stor uppmärksamhet. Författaren klandrades för sin dåliga stil och schablonmässiga sätt att skildra kvinnor, men han också hyllades som författare till en generationsroman som bidragit till samhällsdiskussion om det moderna mansidealet.

Med ett intressant inlägg till den litterära mansporträtten bidrar romanen *Vi har redan sagt hej då* (2010) av Daniel Åberg. Huvudpersonen Filip är en man i 30-årsåldern, vars liv fylls med nöjen, alkohol och kvinnor. Allt förändras när Filip träffar Iris som fascinerar honom. Då börjar hjälten inse sin omognad och sin oförmåga att ingå ett stabilt förhållande. *Vi har redan sagt hej då* är Åbergs andra roman. 2005 debuterade han med romanen *Dannyboy & kärleken* som också kan räknas till lad lit. Hans andra roman väckte inte

stor uppmärksamhet bland kritiker, men däremot väckte den läsarnas intresse, framförallt tack vare den höga igenkänningsfaktorn.

MANLIGHET I KRIS? NÅGRA ANMÄRKNINGAR OM MANNENS KÄNSLOR

Johannes och Faludi påstår att krisen inom manligheten visar sig genom bl a mannens oförmåga till nära relationer, hans känslomässiga tomhet och ångest. Kan man se tecken på manlighetskrisen i lad lit? Finns det någon utväg för män? Vart leder krisen?

Det är iögonfallande att de manliga gestalterna i romanerna upplever sina känslor medvetet. En sådan föreställning gynnas också av berättartekniken som i *Pappadagar i Rättans år* och i *Vi har redan sagt hej då* är i form av jag-berättelse där protagonisterna själva berättar om sina upplevelser, beskriver och analyserar sitt känslotillstånd. I *Vi som aldrig sa hora* förs berättelsen av en allvetande berättare som har insikt in i gestalternas tankar och känslor. Trots att romanerna skildrar olika män som befinner sig i olika etapper av livet, kan man iaktta att vissa känslor återkommer i alla de analyserade romanerna. Kan dessa känslor tyda på manlighetskrisen? Eller kan de snarare bevisa på mannens mognad och begrundan?

En av känslorna som verkar återkomma i alla analyserade romanerna är ångest. Det visar sig att det som männen verkar vara mest rädd för är att knyta nära och djupa relationer och att ingå ett förhållande. Förvisso kan det förefalla som en trivial anledning till ångest, men analysen av romanerna visar att rädslan är djupgående och påverkar gestalternas handlingar. Karaktärerna verkar befinna sig i en inre splittring: å ena sidan är de rädda att binda sig, men å andra sidan är rädda för att vara ensamma. Förvisso ingår Filip i *Vi har redan sagt hej då* i förhållanden med kvinnor, men han drar sig ur dem vid första tecknena på att relationen börjar bli allvarlig. Detta leder till att han betraktas som ”omogen och oseriös” (VH, s. 143) och dessutom får honom ett rykte att han ”raggar på allt som rör sig” (VH, s. 64). Filip betraktar tvåsamhet som en norm som man förväntas följa och som man tvingas in i, men innerst inne längtar han efter den känslomässiga värmen och trygghet som förhållandet kan ge (VH, s. 113). Det är först när han träffar Iris som han börjar inse att hans nuvarande tillvaro fylls med rastlöshet och en evig rädsla som utmattar honom: ”Men har jag någonsin funderat på varför jag springer? (...) Vad är det jag är så jävla rädd för? Vad är det jag tror mig möta?” (VH, s. 64-65). Filip känner sig olycklig och lider av ständiga gråtattacker. Men genom att fokusera på sina känslor och diskutera dem med sin kompis, blir han snart medveten om sitt själsliga förfall, vilket leder till hans personliga utveckling. Han börjar inse att det han fruktar mest är att bli sårad. Han tänker också på sina bekanta som har ingått stabila förhållanden och skaffat barn och

det slår honom att man kanske trots allt kan vara lycklig i tvåsamhet, bara man vågar ingå i en. I takt med romanens handling bekämpar karaktären sin ångest och utvecklar från en omogen kvinnojagare till en man som känner sig redo för ett förhållande. Men då visar det sig att det är för sent eftersom Iris, kvinnan som Filip tror sig kan hjälpa honom att mogna, inte längre vill ingå ett förhållande med honom.

En annan typ av ångest för förhållanden skildras i *Pappadagar i Råttans år*. Alexander är också rädd för att ingå ett nytt förhållande efter separationen. Förvisso skyller han sitt misslyckade kärleksliv på att han är rädd för att släppa in en ny kvinna i sitt redan fungerande liv med barnen efter separationen (PRÅ, s. 39), men det verkar som om det vore hans dåliga självkänsla som är grunden till hans rädsla att binda sig:

”Ok, först och främst så erkänner jag att jag är feg. Feg att ta det där steget och börja träffa folk, nya människor och tjejer (...). Det är klart att självförtroendet hade fått sig en törn om man hade blivit lämnad eller hade blivit nertryckt i ett tidigare förhållande (...)” (PRÅ, s. 38).

Det är först när han lyckas få ordning på sina känslor och sitt eget självförtroende som han lyckas skapa ett tillfredsställande förhållande.

Tvånget att kunna leva upp till det tuffa mansidealet tycks också väcka ångest. I romanen *Vi som aldrig sa hora* försöker författaren utmana det traditionella känsllokalla mansidealet som presenteras som något män tvingas in i. Författaren skildrar en värld där känslomässig återhållsamhet betraktas som bevis på styrka och självbehärskning:

Innan han [Frippe] träffade Wilma hade han aldrig uppskattat en tjejs sällskap. (...) Wilma var annorlunda. När hon log mot honom och rynkade sina smala, sneda kattögon var det som att han plötsligt levde.

Wilma gjorde honom svag.

Han hatade henne för det. (VS, s. 109)

Frippe's inställning till kvinnan är ambivalent. Å ena sidan känner han att kvinnan väcker något positivt i honom, men å andra sidan är han rädd för det. Han verkar vara rädd för att tappa sin styrka, att låta känslor ta kontroll över viljan och därför försöker han neka de nyvakna känslorna. För honom är förmågan att välja mellan att känna och att tänka det som urskiljer människan från djur (VS, s. 48). Det är nödvändigt att betona att det tuffa mansidealet och mansbilden som förövre skildras i romanen som något män tvingas in i. Gestalterna verkar vara innerst inne djupt olyckliga och begränsade av det rådande idealet. Frippe, som mest av alla vänner försöker leva upp till detta tuffa ideal, reagerar på det med aggression, Hannes accepterar sin känslighet och därmed sin ”omanlighet”, vilket leder till att han hamnar i apati och tänker begå självmord, medan Kristian lider av ätstörningar.

Rädslan att knyta nära relationer och visa känslor resulterar i att gestalterna upplever ensamhet. Det kan förefalla som märkvärdigt eftersom huvudpersonernas liv oftast fylls med fester och kompisar. Varför känner de sig då ensamma?

En av anledningar till det är att i takt med att manliga gestalterna mognar, börjar de inse att deras relationer med andra människor är ytliga. Filip i *Vi har redan sagt hej då* börjar lägga märke till att trots sitt "sociala liv (...) är [han] en ensam människa" (VH, s. 113). Han blir panikslagen eftersom ensamheten betyder att han egentligen inte efterfrågas och att han inte är behövd. Det är kanske den upptäckten som är vändpunkten och som får gestalten att förstå att en nära relation kan uppfylla ens längtan av att vara behövd.

Ensamhet erfars också av Alexander i *Pappadagar i Råttans år*. Förvisso känner han sig ensam och verkar längta desperat efter kontakt med andra människor, men till skillnad från Filip, deltar mannen inte lika aktivt i socialt umgänge. Efter separationen är det just ensamheten som besvär honom som mest och får honom att gråta: "Det var bara ensamt, fyra väggar och en teve (...) jag kunde inte hålla tillbaka tårarna. Det bara brast fullständigt. Jag grät floder. Jag (...) kände mig så ensamt." (PRÅ, s. 43). Det är iögonfallande att han inte skäms över sina känslor. Han anser inte att det omanligt att gråta, utan han läger märke till att gråt ger honom lättnad (PRÅ, s. 43).

Ensamheten skildras som en obehaglig erfarenhet också i *Vi som aldrig sa hora*. Förvisso trodde Hannes sig trivas med ensamheten när han var yngre, men hans inställning ändras efter hans återkomst till Falköping. När Frippe frågar honom hur det var i Stockholm, svarar Hannes: "Det var... ensamt. Och jag har alltid trott att jag är en sån som trivs med ensamhet. Nu vet jag inte längre. Det är inte riktigt samma sak när man inte har valt den själv. Då vänder den sig inåt istället." (VS, s. 162). Ensamheten verkar vara en upplevelse som man tvingas in i. Men vad är det som tvingas männen in i ensamheten? Är det andra människor? Eller är det kanske männen själv och deras oförmåga att knyta relationer med andra människor? Brist på tillhörighet får männen att känna sig utanför och känslomässigt tomma. Det är märkvärdigt att även huvudpersonerna känner sig ensamma i varandras sällskap trots att de var vänner förr i tiden. Men nu, som vuxna män, inser de att deras bekantskap är ytlig.

Männen i romanerna verkar befinna sig i en personlig kris, i vilken de har hamnat av olika orsaker. Deras tillvaro tycks präglas av ångest att knyta nära relationer och att bli sårad, vilket leder till ensamheten. Det är märkvärdigt att männen upplever dessa två obehagliga erfarenheter trots att de verkar ha större eller mindre bekantskapskrets. Dessutom verkar männen också vara rädda, medvetet eller ej, att inte kunna uppfylla krav som det traditionella mansidealet ställer framför dem.

FINNS DET EN UTVÄG FÖR MANNEN?

Man kan undra om det finns en utväg för mannen. Gestalterna i de analyserade romanerna försöker oftast kämpa med sin ångest och sin ensamhet och de lyckas göra det till en viss utsträckning. Hur gör de det?

Det är intressant att det är en kvinna, Filip's före detta flickvän Magdalena, som hjälper Filip mogna och besegra sin ångest. Magdalena gör honom uppmärksam om att "han är svår att komma nära" (VH, s. 158). Kvinnan gör honom medveten om att han inte vågar ta itu med sitt liv och ta beslut, vilket leder till att han inte utvecklas och att han inte kan skapa ett tillfredsställande och stabilt förhållande. Samtalet får mannen att fundera på sina känslor, vilket leder till att han mognar och inser vad han egentligen vill med sitt liv.

Däremot är det inte kvinnan som hjälper Alexander i *Pappadagar i Råttans år* ur krisen, utan det är protagonisten själv som genom att förvärvsarbete ökar sitt självförtroende och på detta sätt drar sig ur krisen. Innan separationen var det Alexanders flickvän Sofia som förvärvsarbetade, medan Alexander "lade jobb och karriär på hyllan" (PRÅ, s. 52) för att ta hand om barnen och hemmet. Efter separationen visar det sig att Alexander inte kan få någon fast anställning, vilket betyder att han inte heller har någon fast inkomst. En sådan situation gör honom deprimerad och frustrerad samt sänker hans självförtroende. Han skäms över att tvingas be socialen om hjälp och han känner sig skyldig över att hans dåliga ekonomi påverkar barnen. Man måste dock betona att mannen inte ger sig upp, utan uthålligt söker arbete. Efter olika tillfälliga projektanställningar lyckas han få ett arbete som lärare som han verkligen trivs med. Anställningen får honom att känna sig behövd och han märker att han har blivit "mer modig och nyfiken på något mer" (PRÅ, s. 221). Arbetet skildras inte bara som ett sätt att försörja sig, utan det har en djupare betydelse för mannens personlighet och självsäkerhet och det skildras som mannens väg till att mogna och utvecklas.

Men det är inte alla män som lyckas mogna och ta sig ur krisen. Männerna i *Vi som aldrig sa hora* försöker inte ens besegra sin rädsla för känslor och de lyckas inte heller att göra uppror mot det rådande tuffa mansidealet trots att de inte orkar leva upp till det. Tvärtom, de fylls av frustration, mållöshet, slöhet och ångest som resulterar i aggression och lider av olika typer av psykiska störningar.

Männerna som skildras i romanerna verkar genomgå en personlig kris. Fester, alkohol och ytliga relationer med andra människor får dem att glömma sin rädsla och sin ensamhet för en liten stund. Trots den dystra situationen som männen befinner sig i, försöker de övervinna sin ångest och ta sig ut ur krisen. De lyckas göra det i de flesta fall, vilket leder till deras personliga utveckling.

RESULTAT OCH AVSLUTNING

På 1990-talet fastställdes en teori om att manligheten befinner sig i kris som orsakades av den ändrade mansrollen i samhället. Krisen skulle visa sig i mäns problem med att knyta nära relationer, i deras ångest och känslomässiga tomhet.

Jag har försökt analysera om den krisen återspeglas av svenska lad lit romaner. För att kunna svara på frågan analyserade jag hur mannen presenteras i romanerna, vilka känslor som de upplever och om de försöker klara sig ur sina personliga kriser.

Ur analysen framgår det ett ganska dystert mansporträtt. Det är en bild av mannen som genomgår en personlig livskris och vars tillvaro verkar präglas av ångest och ensamheten. Analysen visar att mannen framförallt är rädd för att knyta nära relationer med andra människor. Å ena sidan känner han ett behov av att tillhöra en grupp, att kunna skapa tvåsamhet och att vara behövd. Å andra sidan är mannen ångestfull eftersom nära relationer innebär en risk för att bli sårad. Dessutom är mannen rädd för att visa sina känslor eftersom det strider mot det känslolokalla tuffa mansidealet. Det är märkvärdigt att männen i romanerna erkänner att de är ängsliga och ensamma, att de mår dåligt, men de är rädda att visa sin ångest inför andra eftersom de ibland är rädda att låta, medvetet eller ej, känslorna styra över sitt liv och över sin vilja, något som kan betraktas som omanligt. Samtidigt visar det sig att en sådan inställning till känslor kan leda till en känslomässig tomhet och slöhet.

Trots det dystra mansporträttet som framgår ur romanerna, verkar det finnas en utväg för mannen som har hamnat i en personlig kris. Mannen kan skaffa sig insikt genom sina känslor och på detta sätt mogna och ändra sin inställning till relationer. Det ger honom större självsäkerhet och mod att agera. Det som verkar vara särskilt intressant är skildringen av arbetet som en av mannens vägar att öka sitt självförtroende, att uppnå självständighet och kunna besegra en livskris. I det här avseendet kan man iakttä en likhet mellan feministisk litteratur och lad lit eftersom arbetet betonades också av kvinnoförfattare som en betydelsefull faktor som gynnade kvinnors frigörelse.

Det är också viktigt att påpeka att mannen ibland inte orkar dra sig ur krisen, utan hamnar i slöhet, känslomässig tomhet eller försöker gömma sig bakom aggression. Man kan tolka det som ett försök att behålla kontrollen över sitt liv och att leva upp till det traditionella mansidealet.

Författarna till de analyserade romanerna försöker utmana det rådande tuffa mansidealet som mannen tvingas in i genom att ta upp och skildra de ämnen som oftast förknippas med kvinnor, dvs ångest, ensamhet, gråt, ätstörningar och analys av ens känslor, men ur ett manligt perspektiv. På det sättet verkar de försöka rikta mottagarens uppmärksamhet mot det faktum att

manlighet inte är en endimensionell konstruktion, utan ett mer komplicerat problem.

Den här artikeln uttömmar inte ämnet angående manlighetskrisen utan bara skissar upp ett visst problem. För att kunna konstatera om lad lit återspeglar manlighetskrisen skulle det vara nödvändigt att analysera ett större antal faktorer som t ex mannens position på arbetsplatsen. Det vore också intressant att komplettera bilden med analys av kvinnoporträtt i lad lit eller till och med att jämföra mansporträtt och kvinnoporträtt i lad lit och i chick lit. Det vore intressant att se om dessa bilder skiljer åt sig, och om ja, på vilket sätt?

Återspeglar lad lit manligheten som befinner sig i kris? Svaret verkar tyvärr inte vara tydligt. Å ena sidan kan man konstatera att författarna skildrar en dyster bild av mannen som genomgår en personlig kris, som känner ångest och som har det svårt att knyta nära relationer. Det är också iögonfallande att det är just dessa tecken som enligt Faludi och Johansson skulle beteckna manlighetskrisen. Å andra sidan måste man påpeka att bilden som skildras i romanerna också är en bild av mannen som oftast mognar och försöker ändra sitt liv. Det är dock oroväckande att någonstans på det litterära planet lurpassar det fortfarande en bild av mannen som inte lyckas ta sig ur sin ensamhet och ångest.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Bennett, Catherine. 07.07.1995. True Confessions. *The Guardian*, p. T2.
- Connell, R.W. 1995. *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos.
- Ekenstam, Claes. 1998. *Rädd att falla – studier i manlighet*. Hedemora: Gidlunds Förlag.
- Gardiner, Kegan Judith. 2002. Introduction. I: Gardiner, Kegan Judith (red.). *Masculinity Studies. Feminist Theory*. New York: Columbia University Press, s. 1-29.
- Hedman, Dag (et al.). 1995. *Brott, kärlek, äventyr. Texter om populärlitteratur*. Lund: Studentlitteratur.
- Hill, Helena. 2007. *Befria mannen!*. Stockholm: Bokförlaget h:ström – Text & Kultur.
- Johansson, Thomas. 2000. *Det första könet? Mansforskning som reflexivt projekt*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, Thomas & Jari Kuosmanen. 2003. *Manlighetens många ansikten*. Malmö: Liber.
- Lyttkens, Alice. 1983a. *Kvinnan söker sin väg*. Stockholm: Bonniers.
- 1983b. *Kvinnan börjar vakna*. Stockholm: Bonniers.
- 1983c. *Kvinnan finner en följeslagare*. Stockholm: Bonniers.
- MacInnes, John. 1998. *The End of Masculinity*. Buckingham: Open University Press.
- Möllberg, Daniel. 2007. *Pappadagar i Råttans år*. Stockholm: Månpocket.
- Nilson, Maria. 2008. *Chick lit. Från glamour till vardagsrealism*. Lund: BTJ Förlag.
- Sandahl, Ronnie. 2007. *Vi som aldrig sa hora*. Stockholm: Wahlström&Widstrand.
- Showalter, Elaine. 2002. Ladlit. I: Leader, Zachary (red.). *On Modern British Fiction*. Oxford: Oxford University Press, s. 60-76.
- Åberg, Daniel. 2010. *Vi har redan sagt hej då*. Stockholm: Sockerförlaget.